

СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ВОЕННИ СЪДИЛИЩА И ПРОКУРАТУРИ

Световната практика сочи, че:

1. Практически във всяка държава, в която има въоръжени сили, независимо дали в нея функционират военни съдилища, съществува военно-наказателно законодателство, което регламентира наказателната отговорност на военнослужещите за извършени от тях престъпления против реда за носенето на военната служба.

2. В зависимост от възприетите правни възгледи, законодателна техника и военна доктрина военна наказателно законодателство се обособява или като самостоятелен военна наказателен закон (кодекс), или като отделен раздел (глави) в кодекс за военно правосъдие, или като специални норми в общото наказателно право. От посочените три системи най - добро решение е кодификацията на наказателното право и включването на военните престъпления като глава (раздел) в общото наказателно право, което е възприето и у нас.

3. Във всички военна наказателни законодателства, независимо как те са обособени, анализирайки обекта на престъпно посегателство се съдържат следните групи военни престъпления:

- престъпления против подчинеността и спазването на военната чест;
- отклонение от военна служба (самоотлъчка, дезертство, симулиране или друг измамлив начин, членовредителство);
- военна длъжностни престъпления (злоупотреба с власт, превишаване с власт, неизпълнение на служебни задължения);
- престъпления против специалните правила за носене на военна служба (караулна, патрулна, вътрешна и др. служби);
- военни престъпления, извършени в района на военните действия и във военна време.

Държавите, в които не е предвидено военна наказателно законодателство, нито органи за реализирането му в мирно или във военна време са държавите в които няма въоръжени сили (напр.Исландия и Коста Рика) и държави които не са в състояние да контролират териториите си (напр.Сомалия). В държави, в които числеността на въоръжените сили не е голяма не се създават военни съдилища, а правосъдието се осъществява от обикновените съдилища. Държавите, поддържащи дееспособни въоръжени сили обаче имат постоянно действащи военни съдилища и за мирно и за военна време, каквито са например САЩ, Великобритания, Израел, Италия, Испания, Канада, Китай, Русия, Турция и т.н.

Държави, в които **военните съдилища са постоянно действащи**, както в мирно, така и във военна време са Австралия, Великобритания, Египет, Израел, Ирландия, Испания, Италия, Канада, Китай, Ливан, Монголия, Румъния, Русия, САЩ, Тайланд, Турция, Швейцария, Южна Корея, повечето

страни от Латинска Америка и др. Тези съдилища, могат да бъдат част от въоръжените сили (САЩ, Австралия, Великобритания, Ирландия ...), част от съдебната власт (в Европейския съюз и някои страни от бившия СССР) или обособена система от съдебни органи (в Турция, Латинска Америка, Швейцария и др.)

В друга група държави в мирно време има т.нар. „смесена юрисдикция“ (Франция, Португалия, Нидерландия, Норвегия, Финландия и др.) В тях към съдилищата с обща компетентност функционират специализирани структури или състави. Те се формират от офицери-юристи и/или цивилни съдии.

При третата групи страни – като Германия, Австрия, Швеция, Япония и др. **в мирно време не функционират военни съдилища**, с изключението че такива съдилища могат да се създават при войските, намиращи се зад граница. В мирно време по отношение на военнослужещите наказателните дела се разглеждат от общите съдилища.

1. ДЪРЖАВИ, В КОИТО ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА СА ЧАСТ ОТ ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ

Съединени американски щати

Съединените американски щати, имат днес най-мощните въоръжени сили в света. Характерно е за тяхната военно-правосъдна система, е че от създаването си през 1775 г., през цялата нейна история и досега съхранява в себе си една историческа приемственост. Правната система на Съединените американски щати влиза в англосаксонското правно семейство и е повлияна от английското право. В исторически план на територията на САЩ от XIV век до 1775-1776 г. действа английското военно-наказателно законодателство с неголеми изменения. През 1775 г. е дадено разрешение от Континенталния конгрес за използването на военни съдилища. В периода от Войната за независимост и създаването на национално военно-наказателно право и процес на САЩ до средата на XX век – 1950 г. дейността на военните съдилища е регламентирана от военни параграфи, с внасяне впоследствие на изменения и допълнения в тях. На 05.05.1950 г. е приет Единен кодекс на военното правосъдие - Uniform Code of Military Justice (UCMJ) - §§ 801-946 of United States Code (U.S.C.). Тогава започва и съвременният етап на развитие на военно-наказателното законодателство на САЩ . С чл. 67 от USMJ е учреден Военно-апелативен съд.

В днешно време в САЩ военното съдоустройство е максимално приближено към условията на дейност на въоръжените сили. Неговата основна цел е да способства на военното командване ефективно да изпълнява поставените пред войските задачи и да обезпечава надеждна охрана на служебните отношения в тях от противоправни действия. Единният кодекс на военното правосъдие (UCMJ) определя юрисдикцията на

военните съдилища – чл. 16 - 21, учредяването на военните съдилища – чл. 22 - 29, досъдебното и съдебното производства, постановяване на присъдата, преразглеждане на делата на военните съдилища, както съдържа и други норми от материално-правен и процесуален характер. Този кодекс се прилага в съвкупност с друг нормативен акт – Ръководство за военните съдилища на САЩ от 1984г. – Manual for Courts – Martial United States 1984 . В съответствие с тези нормативни актове военните съдилища имат изключителна юрисдикция по отношение на военните правонарушения. Дело за деяние което осъществява състави едновременно на Единния кодекс на военното правосъдие и Наказателния кодекс на съответния щат може да бъде разгледано по решението на съответния командир, или от военен, или от гражданен съд. В този случай обвиняемият няма право на избор.

В зависимост от вида на нарушенията в САЩ като първоинстанционни съдилища могат да бъдат учредени общи, специални и дисциплинарни военни съдилища (чл. 16 – 29 UCMJ).

Общ военен съд – general court martial се свиква по писмена заповед на упълномощено за това длъжностно лице (от командир на отделна бригада до Президента на САЩ). Този съд действа в състав: председател – военен съдия и не по-малко от 5 члена – строеви офицери, или делото се разглежда от военния съдия еднолично. Военният съдия, а също и военнослужещите, участващи в производството в качеството на защитник и обвинител трябва да бъдат дипломирани юристи.

Специален военен съд - special court martial се свиква по писмена заповед на командира на отделното подразделение – (обикновено батальон) и по-горе. Делото се разглежда или еднолично от военния съдия, или от състав: военен съдия и не по-малко от трима члена на съда. Всички членове на съда, а също обвинителят и защитникът следва да бъдат строеви офицери. Съдът може да разгледа дела както за малозначителни, така и за тежки престъпления, при което определеното наказание не трябва да надвишава една година лишаване от свобода или 6 месеца тежък труд без лишаване от свобода, както и парични наказания – удържане от заплатата на виновния.

Дисциплинарен военен съд - summary court martial се назначава по писмена заповед на всеки началник, оправомощен да учредява по-висшестоящ военен съд, или от командир на отделна рота или подразделения и по-нагоре. При това положение посочените лица не трябва да имат личен интерес по делото. Съдът разглежда делото за относително дребни правонарушения, извършени от лица от редовия и сержантския състав. Делата се разглеждат еднолично от съдия.

Висша военно-съдебна инстанция за всички военни съдилища се явява Военно-апелативният съд - US Court of Appeals for the Armed Force. Той се състои от трима съдии, назначени от Президента на САЩ за срок от 15 години. Този съд самостоятелно установява реда на съдопроизводството, в рамките на което действа и необходимият кворум за провеждане на

заседанието. Под негова подведомственост са всички дела, свързани с налагане на смъртно наказание, утвърдените от колегиите преразглеждане на дела, дела по обвинения срещу генералите и адмиралите.

Единният кодекс на военното правосъдие се състои от 12 глави и съдържа материалноправни, процесуалноправни и дисциплинарни норми. Нормите на материалното военна наказателно законодателство се съдържат в Глава X „Наказателни членове” на ЕКВП и установяват наказателната отговорност за различните държавни, военни и общокриминални престъпления (чл. 77 – 134).

Единният кодекс на военното правосъдие се прилага в съвкупност с Ръководството за военните съдилища на САЩ - Manual for Courts – Martial United States и с други подзаконови актове на президента и военното ръководство - министъра на отбраната и на министрите на въоръжените сили. При разглеждането на делата военните съдии се ръководят също и от указанията и решенията на Военно-апелативния съд и разясненията на началниците на военно-юридическите служби.

Субектите на военни престъпления по Единния кодекс на военното правосъдие на САЩ са определени в чл. 2 и това са:

- военнослужещите от американските въоръжени сили;
- кадетите от военноучебните заведения;
- резервистите по време на сбор;
- служещите в организации, които са придадени към въоръжените сили;
- лица, намиращи се в резерва, ако те получават парично доволствие или болнично лечение от въоръжените сили;
- военнопленниците и лицата, намиращи се под стража от въоръжените сили или изтърпяващи наказание по присъда на военния съд;
- цивилни служители във военните формирования извън територията на САЩ;
- лица, намиращи се на служба на териториите на американските военни бази, разположени в други държави;
- лица, обслужващи или съпровождащи във военно време въоръжените сили в полеви условия;
- лица, които доброволно са се поверили на военните власти или са изпълнявали задължения (за някои престъпления).

По някои членове на ЕКВП могат да бъдат подведени под наказателна отговорност за отделни престъпления (като помощ на неприятеля, шпиониране и др.) и лица, които нямат никакво отношение към въоръжените сили.

В Единния кодекс на военното правосъдие на САЩ няма формулирано определение за военно престъпление и не са определени наказанията за извършените военни престъпления. Анализирайки разпоредбите на нормите на Глава X от този кодекс, както и на Част IV от Ръководството за военните съдилища на САЩ, която детайлизира разпоредбите на кодекса военното

престъпление може да се определи като всяко действие или бездействие, което осъществява признаците на предвидено в Единния кодекс на военното правосъдие престъпление и с което се посяга върху установения ред за преминаване на военната служба и функциониране на въоръжените сили на САЩ, както и всяко поведение на военнослужещ, или на приравнено на него лице, което се разглежда от военното командване като нарушение на установения войскови ред, което подлежи на наказание по решение на военния съд.

Наказанията за извършени военни престъпления се съдържат в Ръководството за военните съдилища на САЩ, което е подзаконов нормативен акт. Обособени са три групи наказания: Смърт; Наказания свързани с лишаване от свобода (затваряне във федерален затвор или във военно-исправително учреждение); Наказания, несвързани с лишаване от свобода (порицание, ограничаване на права, глоба, удържане или конфискация на заплатата или надбавките, позорно уволнение от армията, уволнение за недостойно поведение, уволнение по решение на съда). В Приложение 12 към Ръководството за военните съдилища е дадена таблица на наказанията за всеки вид престъпление, включено в Единния кодекс на военното правосъдие.

Системата на военните престъпления е обособена в няколко групи:

- Престъпления свързани с комплектуването на въоръжените сили: Измама при постъпване на военна служба, по времетраенето на службата или при уволнение от военна служба; Незаконно назначаване на военна служба, държане на военна служба или уволнение от военна служба; Дезертърство; Отсъствие без разрешение; Изчезване при движение; Симулиране. (чл. 83 – 87, 115);

- Престъпления против подчинеността и военната част: Неуважение към официални лица; Неуважение към началник – офицер; Нападение или умишлено неподчинение на началник – офицер; Непокорно поведение към офицерски кандидат, сержант или старшина; Неизпълнение на заповед или правила; Жестокост и малтретиране (чл. 88 – 93);

- Бунт или метеж (чл. 94)

- Престъпления срещу правосъдието: Съпротивление, нарушение на правилата на арест, бягство; Самоволно освобождаване на затворник; Незаконно задържане; Неспазване на процесуалните правила (чл. 95 – 98);

- Военни престъпления извършени във военно време: Лошо поведение пред неприятеля; Подчинен, принуждаващ към капитулация; Неправилно използване на парола; Насилие към охраната; Завладяване или изоставяне на имущество; Помощ на врага; Лошо поведение на пленник; Шпиониране; Шпионаж (чл. 99 – 106а);

- Лъжливо официално удостоверяване (чл. 107);

- Военни стопански престъпления: Загуба, повреда, унищожаване или неправомерно разпореждане с военно имущество на Съединените щати;

Разпиляване, изхабяване или унищожаване на имущество различно от военно имущество на Съединените щати (чл. 108 – 109);

-Престъпления против задълженията свързани с корабоплаването и въздухоплаването: Неподходящо рискуване с плавателен съд; Пиянство или неразумни операции при управление на пътно превозно средство, въздухоплавателно средство или плавателен съд (чл. 110 – 111);

-Незаконна употреба, притежаване и т.н. на контролирани вещества (наркотици) – чл. 112а;

-Престъпленията против вътрешната, караулната и вахтената служба: Пиянство по време на дежурство; Лошо поведение по време на караул или вахта (чл. 112, 113);

-Дуелиране (чл. 114);

-Военно хулиганство: Непристойно поведение на офицер и джентълмен (чл. 133);

-Общокриминални престъпления: Размирици или нарушение на обществения ред; Провокиране с реч или жестикулиране; Предумишлено убийство; Непредумишлено убийство; Изнасилване и полови сношения; Кражба и незаконно присвояване; Грабеж; Подправка на документ; Изготвяне, графично оформяне или пускане в обръщение на чек, драфт или нареждане без налично покритие; Осакатяване; Содомия; Палез; Изнудване, Нападение, Кражба с взлом, Взлом, Лъжесвидетелстване; Измами срещу САЩ(чл.116–132).

Великобритания

Характерно за британската военно-правосъдна система е, че военните съдилища осъществяват правосъдие, прилагайки законите за разлика от общите съдилища, където общото право – common law е основано на съдебните прецеденти и правния обичай. До неотдавна във Великобритания нормите на военно-наказателното и военното наказателно-процесуално право бяха включени в три основни закона – Закон за армията от 1955 г. – Army Act 1955, Закон за военно-въздушните сили от 1955г.–Air force Act 1955 и Закон за дисциплината във военноморския флот от 1957г.–Naval Discipline Act 1957, които са допълнени от Закона за въоръжените сили от 2001г.-Armed Forces Act 2001, съдържащ норми, отнасящи се до съдопроизводството във военните съдилища и реда за налагане на углавните наказания на военнослужещите. За извършени престъпления предвидени във военно-наказателното законодателство – със Закона за правата на човека от 1998 г. – Human Rights Act 1998 е отменено смъртното наказание и е заменено с доживотен затвор. Законът за въоръжените сили от 2006 г. отмени трите посочени основни актове от 1955/1957 г. и създаде единна система на службата, както и създаде военен съд като постоянен съд. Той влезе в сила на 31.10.2009 г.

До 1660 г. в Англия не е съществувала постоянна армия, а войска е била учредявана (свиквана) само за водене на отделни военни кампании.

Извършените престъпления от английските войници до 1521 г. са били подсъдни на Court of the High Constable and Earl Marshal, чиято канцелария била създадена по времето на Уилям (Вилхелм) Завоевателя (1066 – 1087 г.). От 1521 г. военната юрисдикция принадлежи на Court of the Marshal, а след създаването на постоянна армия през 1666 г. е създадена канцеларията на Главния съдия на въоръжените сили (Judge Advocate General). От 1661 г. съдия-адвоката (т.е. консултант по правните въпроси) (judge-advocate) на флота (JAF) осъществява надзор над Кралските военноморски сили отделно от Judge Advocate General. Двете служби са исторически обединени от Закона за въоръжените сили от 2006г. с ролята на JAF включен в JAG.

В края на XX век системата на британското военно правосъдие е подложена на сериозна реформа във връзка с постановеното на 25.02.1997 г. Решение на Европейския съд по правата на човека в Страсбург по делото „Финдлей срещу Великобритания” (Findlay v. the United Kingdom) . Бившият военнослужещ от британските въоръжени сили Александър Финдлей, който макар и да се е признал за виновен в извършено деяние, в жалбата си подадена на 08.12.1995 г. в Европейския съд за правата на човека е посочил, че британският военен съд, който е разглеждал делото срещу него не е бил независим, тъй като за членове на съда били назначени военно-длъжностни лица, те формулирали обвинението и постановили съдебното решение, което било потвърдено отново от военнослужещ. Европейският съд по правата на човека е приел, че системата на военното съдопроизводство във Великобритания не съответства на европейските стандарти, нарушава правата на човека и се явява несправедлива. Поради това обстоятелство, с извършената реформа на британското военно съдопроизводство, военното командване е лишено от исторически принадлежалите му широки пълномощия по отношение на учредяването и дейността на военните съдилища. В настояще време на военните съдилища (Courts-martial) са подсъдни наказателни дела по отношение на военнослужещите, а също и на сътрудниците на гражданския персонал в армията зад граница, обвинени в престъпления свързани със службата им. Решенията на военните съдилища подлежат на обжалване пред Военно-апелативния съд (Court Martial Appeal Court), а неговите актове в Камарата на лордовете – висшата съдебна инстанция на страната.

Военните престъпления са регламентирани в Част 1 „Престъпления” на Закона за въоръжените сили от 2006 г.

Субектите на военните престъпления са военнослужещите, а в някои случаи и гражданските лица на служба във въоръжените сили (при грабеж, нарушение на постоянни заповеди, престъпления против правосъдието).

Системата на наказанията включва 12 вида наказания – лишаване от свобода, включително и доживотен затвор, уволнение с позор от военна служба, уволнение от военна служба, арест за срок не по-голям от две години, отнемане за определен срок на старшинство или на цялото старшинство, лишаване от звание или понижаване, глоба, служба в общността, строго

мъмрене или мъмрене, служебен надзор, по-леки наказания – определени в правилата издадени от Съвета по отбраната и компенсираща служба.

Системата на военните престъпления е обособена в 8 основни групи:

1. Подпомагане на врага, лошо водене на операции и др.
2. Бунт.
3. Отклонение от военна служба.
4. Неподчинение.
5. Длъжностни престъпления.
6. Имуществени престъпления.
7. Престъпления против правосъдието.
8. Престъпления по корабоводенето, авиационните полети и призовото право.

В Закона за въоръжените сили от 2006 г. се съдържат състави на военни престъпления за мирно и военно време. Както и при законодателствата на останалите държави наказанията за престъпления извършени във военно време и тук са по-строги от тези за мирно време.

Канада

Канадското военно право се състои от 3 стълба – оперативно право – operational law, военноадминистративно право и военно правосъдие. Характерно е, че военните съдилища не влизат в общата правосъдна система. Те функционират в съответствие с федералния Закон за националната отбрана от 1985 г. (изм. и доп.) – National Defence Act (NDA).

Съществуват пет вида канадски военни съдилища:

1. Общ военен съд – General Court Martial. Той се формира от 5 кадрови офицера и един военен юрист, който встъпва в качеството на консултант по правните въпроси. На такъв съд са подсъдни всички дела, образувани по отношение на лица извършили престъпления, предвидени в Кодекса за дисциплинарните правонарушения във Въоръжените сили от 1985 г. (чл. 73-130).

2. Дисциплинарен военен съд – Disciplinary Court Martial. Състои се от трима кадрови офицера и един военен юрист. Разглежда дела по налагане на дисциплинарни наказания спрямо военнослужещите.

3. Специален военен съд – Special Court Martial. Създава се за разглеждане на дела по отношение на граждански лица, явяващи се субекти на военното право (призовани, обслужващ персонал, съпровождащи войската).

4. Постоянен военен съд – Standing Court Martial. Този съд в състав от един военен съдия може да разглежда всички наказателни дела по отношение на военнослужещите, с изключение на тези, които имат звание полковник и по-горе.

5. Военно-апелативен съд - Court Martial Appeal Court. Състои се от граждански съдии и има право да преразглежда съдебните решения на военните съдилища.

Индия

Военната правораздавателна система на Индия също следва основните положения на бившата метрополия. Закон за въоръжените сили, Закон за военноморския флот и Закон за военновъздушните сили, които уреждат статута на военнослужещите. Освен това има няколко сходни закона, регламентиращи службата в други военизирани структури: Закон за граничната полиция, Закон за бреговата охрана, Закон за граничната полиция на индийско-тибетската граница, и Закон за асамските стрелци. Всички тези закони следват основните положения от Закона за въоръжените сили.

Съгласно Закона за въоръжените сили в Индия има четири вида военни съдилища:

- Общ военен съд - General Court Martial (GCM),
- Областен военен съд - District Court Martial (DCM),
- Общ дисциплинарен военен съд - Summary General Court Martial (SGCM),
- Дисциплинарен военен съд - Summary Court Martial (SCM).

На тях са подсъдни всички дела за престъпления на всички служещи във въоръжените сили и другите военизирани структури, освен за убийство и изнасилване на граждански лица, които се разглеждат предимно от гражданския съд.

Освен това през 2007 година е приет Закон за съда на въоръжените сили, с който е създаден Съд на въоръжените сили (Armed Forces Tribunal). Този съд има правомощията на Върховния съд само по делата срещу военнослужещи от Министерство на отбраната.

Сингапур

В Сингапур делата срещу военнослужещи се разглеждат от военен съд – част от въоръжените сили - *Court-Martial Centre*. Съгласно Закона за въоръжените сили на Сингапур всеки офицер има право да представлява военнослужещи, които са предадени на съд.

В **Ирландия и Австралия** също функционират военни съдилища, изградени по модел на военните съдилища в бившата метрополия Великобритания.

Израел

В Израел има окръжни военни трибунали на:

Централната област и Военновъздушните сили (The Central and Air Force District),

Генералният щаб, Морския корпус и Вътрешния фронт (The General Staff, Sea Corps, and Home Front District),

Командването на сухопътните войски и Южния окръг (The GOC Army Headquarters and Southern District)

Северния окръг (The Northern District) и специални военни трибунали:
Специалният военен трибунал.

Военният трибунал на военноморските сили.

Полеви трибунали (по време на война).

Израелският военен апелативен съд е върховният военен съд на Израелските отбранителни сили. Той разглежда жалби, подадени от генералния адвокат срещу решения на окръжните и специалните военни трибунали. Председателят на съда е член на Генералния щаб, но не е подчинен професионално на Началника на Генералния щаб.

Характерно за военните съдилища в Израел е, че са компетентни да разглеждат и дела срещу граждански лица за тероризъм, масови нарушения на обществения ред, незаконна имиграция, престъпления по транспорта, извършени в окупираните палестински територии. При това гражданските лица носят наказателна отговорност и за нарушения на заповеди на военните командири, които имат силата на закон, без издаването им да е свързано с каквито и да е демократични процедури.

Военни съдилища, сформирани от кадрови офицери в **Аржентина, Колумбия, Венецуела, Никарагуа, Перу** и други латиноамерикански страни.

Чили

Чилийската Конституция не предвижда съществуване на военни съдилища и като следствие от това не установява предели на тяхната юрисдикция. В Кодекса на военното правосъдие от 1944 г., който действа и досега компетентността на военните съдилища не е ограничена с дела срещу военнослужещи. Затова след 1973 г. и досега военните съдилища разглеждат дела срещу граждански лица, които нямат никакво отношение към армията, предимно за тероризъм.

Бразилия

Военно-наказателният определя две групи престъпления, които според законодателя, могат да причинят вреда на военната безопасност на страната. Първата група са военните престъпления, субекти на които са само военнослужещите и приравнени на тях лица. Във втората група влизат деянията на външни за въоръжените сили лица, които увреждат интересите на държавата и въоръжените сили: посегателства срещу живота и здравето на военнослужещите, кражби от военни обекти, съпротива на държавни органи, неподчинение на искания на военните власти ... Затова често граждански лица, без каквито и да е военни задължения биват предавани на военен съд.

Военни съдилища, част от въоръжените сили функционират и в **Египет, Тунис, Ангола, Пакистан, Индонезия, Лаос, Южна Корея** и др.

2. ДЪРЖАВИ, В КОИТО ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА СА САМОСТОЯТЕЛНА СИСТЕМА ОТ СЪДЕБНИ ОРГАНИ

Турция

Характерно за военните съдилища в Турция, е че те сформират самостоятелна военно-съдебна система, която не влиза в системата на съдебната власт, както и не влиза във ведомството на изпълнителната власт. Органите на турското военното правосъдие спадат към специалните съдилища и се подразделят на военни и военно-дисциплинарни съдилища.

Съгласно чл. 145 от Конституцията на Република Турция турската военносъдебна система се състои от военните съдилища и дисциплинарни трибунали. Те разглеждат дела по отношение на военнослужещи извършили военни престъпления, престъпления свързани с военната служба или военните задължения, престъпления извършени на територията на военните поделения или против друг военнослужещ. Военните съдилища имат също и компетентността да разглеждат дела по отношение на граждански лица, посочени във турския Военно-наказателен кодекс, като например разгласяване на военна тайна и предателство срещу интересите на националната сигурност, а също и тези, които са оказали съпротива или нападение върху упълномощен от закона представител – военнослужещ, намиращ се при изпълнение на службата си.

Основополагащите закони на турското военно правосъдие понастоящем са: Закон № 1632 за Военно-наказателния кодекс, Закон № 353 за Кодекса за статуса и съдебната процедура във военните съдилища, Закон № 477 за кодекса за статуса и съдебната процедура в дисциплинарните трибунали и Закон № 357 за Кодекса за военните съдии. Йерархията на военните съдилища в Република Турция включва – първоинстанционни военни съдилища - *Askeri mahkemeler* и Висш военно-апелативен съд - *Askeri Yargitay*.

Военните съдилища в Турция се учредяват от Министерството на националната отбрана. Военно-дисциплинарните съдилища при необходимост се учредяват от командирите на полкове и по-нагоре. По време на извънредно или обсадно положение по препоръка на Министерството на националната отбрана се учредяват военни съдилища по извънредното положение. Висшата апелативна и надзорна инстанция по присъдите и определенията на военните съдилища е Висшият военно-апелативен съд.

Турските военни съдилища са често критикувани от Европейския съд за правата на човека, че са зависими от органите на военно управление.

Швейцария

Още през XIV век, когато Швейцария, която е изграждала своята армия сравнявайки я с другите армии, гражданите и властта намират, че условията на военната служба, особено при война налагат създаването на обособено наказателно законодателство за поддържане на дисциплина в армията. Един от

първите юридически актове в тази област се явява т.нар. писмо на Семпахер - Sempacher Brief от 1393 г. Юридическата основа на съвременната дейност на швейцарските военни съдилища се явяват: Военнонаказателният кодекс от 1927 г. – Militärstrafgesetz, както и общия наказателен кодекс от 1937 г. и Военния наказателно-процесуален кодекс от 23.03.1979 г. (изм. на 01.03.2009 г) – Militärstrafprozess. Военните съдилища в Швейцария са организирани в съответствие със съществуващата в страната милиционна система на окомплектуване на въоръжените сили.

Днес в Швейцария има осем първоинстанционни военни съдилища – Militärgerichte, три второинстанционни военни съдилища – военно-апелативни съдилища – Militärappellationsgerichte, които функционират на същото ниво като федералните съдилища. Трета - касационна инстанция е Военният касационен съд – Militärkassationsgericht .

Независимо от неутралитета си, който е световно признат Швейцария има една от най-боеспособните армии в Европа. Съгласно ал. 2, на чл. 58 на Конституцията на Швейцария от 1999 г. армията служи за възпрепятстване на война и съдейства за съхраняването на мира, защитава страната и населението ѝ, поддържа гражданските власти при отразяване на сериозни заплахи за вътрешната сигурност и при ликвидиране на други извънредни ситуации. По силата на чл. 59 от Конституцията в Швейцария е установено задължение за военна служба. В страната е изградена милиционна система на комплектуване на въоръжените сили.

Основният източник на швейцарското материално военнонаказателно право е Военнонаказателният кодекс от 1927 г. (изм. и доп.) - Code pénal militaire (CPM) /Militärstrafgesetz (MStG)/.

ВНК на Швейцария се състои от 3 книги. Първата - „Военнонаказателно право” (Droit pénal militaire/ Militärstrafrecht) подлага на наказателноправна регламентация военните престъпления, втората съдържа дисциплинарни разпоредби, третата регламентира въпроси по прилагането на кодекса.

Субектите на военни престъпления са определени в чл. 3 на ВНК – това са военнослужещите и гражданските лица, в това число длъжностните лица, служителите и работниците в органите на военното управление за извършени деяния против интересите на държавната служба; лица, подлежащи на наборна военна служба, т.е. наборници – за неявяване; лица, работещи във въоръжените сили и лица, които се считат за такива по силата на изпълнение на задачи със специално предназначение; **лица, които са извършили държавна измяна, разгласяване на сведения, засягащи интересите на държавната отбрана, саботаж, създаване на заплаха за отбранителната способност на страната, нарушаване на военната тайна, неподчинение на мерките, определени от военните или гражданските власти за целите на подготовка и провеждане на мобилизация.**

Наказуемите деяния в швейцарския ВНК са диференцирани на престъпления „crimes” и простъпки или нарушения „délits” – чл. 12.

Престъпления са тези деяния, за които се предвижда наказание лишаване от свобода над 3 години, а простъпки са деяния, наказуеми с лишаване от свобода за не повече от 3 години или с глоба.

Системата на наказанията на швейцарския ВНК включва наказанията глоба, общественополезен труд, лишаване от свобода, признаване за неспособен да изпълнява дадената длъжност. Минималният срок на наказанието „лишаване от свобода“ е 6 месеца, максималният – 20 години, а в предвидените в закона случаи – и доживотен затвор (чл. 34).

Системата на особената част е групирана в 15 глави:

1. Неподчинение (чл. 61 – 65).
2. Злоупотреба със служебни правомощия от страна на началниците (чл. 66 – 71).
3. Нарушение на задълженията по служба (чл. 72 – 80).
4. Отклонение от военна служба (чл. 81 – 85).
5. Престъпления срещу националната отбрана и отбранителната мощ (чл. 86 – 107).
6. Нарушаване на нормите на международното право в случай на въоръжен конфликт – престъпления срещу мира и човечеството (чл. 108 – 114).
7. Престъпления или простъпки против живота и телесната неприкосновеност (чл. 115 -128 а).
8. Престъпления или простъпки против собствеността (чл. 129 – 140).
9. Корупция и лошо управление на работите (чл. 141 – 144).
10. Престъпления срещу честта и достойнството (чл. 145 – чл. 148b)
11. Престъпления или простъпки срещу личната свобода (чл. 149 – 152).
12. Престъпления против половата неприкосновеност (чл. 153 – чл. 153b).
13. Общоопасни престъпления или простъпки (чл. 160 – 171с).
14. Документни престъпления (чл. 172 – чл. 175).
15. Престъпления или простъпки против правосъдието (чл. 176 – 179b).

Престъпленията систематизирани в глави 1 - 4 са чисто военни престъпления, докато тези в глави 7 - 15 представляват престъпления по общото наказателно право. Престъпленията по глави 5 и 6 се явяват междинно звено между военна наказателно право и общото наказателно право.

В нормите на специалната част на ВНК са включени състави на престъпления за мирно и за военно време. Съставите на престъпленията за военно време не са обособени в самостоятелна глава, а са включени като квалифицирани състави на престъпленията за в мирно време. Такива квалифицирани състави за военно време са – неизпълнение на заповед на началника (чл. 61, ал. 2), заплаха към началника или противоправни действия по отношение на него (чл. 62, ал. 3), бунт (чл. 63, ал. 2), неизпълнение на уставните правила или служебните инструкции (чл. 72, ал. 2) и др., като санкциите за военно време са завишени. Във ВНК се съдържат също състави

на военни престъпления, които могат да се извършат само във военно време – капитулация, мародерство, враждебни действия против швейцарската армия, преминаване на страната на врага, помощ на врага и т.н. За тези престъпления, на практика е предвидено в закона максималното наказание доживотно лишаване от свобода.

Китай

В Китай военните съдилища осъществяват правосъдие въз основа на Наказателния кодекс от 1979 г., Наказателно-процесуалния кодекс от същата година и Закона за съда на Китайската народна република пак от същата година. Военните престъпления са установени в Глава 10 на Наказателния кодекс на Китай – „Престъпления на военнослужещите против военния дълг”, съдържаща 31 члена - от чл. 420 до чл. 451. Съгласно чл. 450 от НК на Китай, нормите на Глава 10 се прилагат по отношение на намиращите се на действителна военна служба в Народоосвободителната армия на Китай офицери, граждански кадри, редови състав, курсантите във военноучебните заведения, намиращите се на действителна военна служба във въоръжената полиция на Китай офицери, граждански кадри, редови състав и курсанти, както и по отношение на изпълняващите особени задачи резервисти .

В съответствие с китайското законодателство военните съдилища се явяват специални съдебни органи. Те са част от системата на юридическите учреждения на страната, макар да са в структурата на Въоръжените сили.

Системата на китайските военни съдилища включва в себе си:

- Военен съд на Китайската народноосвободителна армия – той е висшият съдебен орган на Въоръжените сили. В качеството си на първа инстанция разглежда дела за извършени престъпления от офицери и генерали, заемащи длъжност не по-ниска от командир на съединение. В качеството си на касационно-надзорна инстанция разглежда дела на долустоящите съдилища.

- Военен съд на окръга, военно-морския флот, военно-въздушните сили, военно-полицейския корпус – той е второинстанционен съд. В качеството си на първа инстанция разглежда дела по отношение на офицери, заемащи длъжност от заместник командир на съединение и нагоре, и до заместник-командир на полк, извършили престъпления, за които е предвидено смъртно наказание, а също и други дела, предвидени в закона за военните съдилища.

- местни военни съдилища (на гарнизоните). Като първоинстанционни съдилища те разглеждат всички дела спрямо военнослужещите и граждански лица, които не са подсъдни на по-горните съдилища.

Военните съдилища в Китай се състоят от лица от офицерския състав, притежаващи необходимата юридическа подготовка.

В Китай военните престъпления са регламентирани в Глава десета „Престъпления на военнослужещите против военния дълг” на Особената част на Наказателния кодекс от 1979 г. Наказателният кодекс на Китай от 1979 г. е първият в китайската история Наказателен кодекс. Първоначално в НК (1979

г.) не са включени военните престъпления. Те се съдържат във Временното положение за наказанията на военнослужещи за престъпления против военния дълг (1981). През 1997 г. в този кодекс са направени съществени изменения в НК и тогава в него са включени военните престъпления – глава 10 (чл. 420 – чл. 451).

В чл. 420 на НК на КНР е дадено легално определение на военното престъпление: „Деянията на военнослужещите свързани с нарушаване на военния дълг, нанасяне на вреди на интересите на държавата, подлежащи на углавно наказание в съответствие със закона се явяват престъпления на военнослужещите против военния дълг”.

За извършените военни престъпления на военнослужещите се налагат наказанията предвидени в Общата част на Наказателния кодекс – Глава 3 (чл. 32 – 60). Съгласно чл. 32 наказанията биват основни и допълнителни. Основните наказания са посочени в чл. 33 и това са: надзор, арест, срочно лишаване от свобода, доживотно лишаване от свобода, смърт. Допълнителните наказания са изброени в чл. 34 – глоба, лишаване от политически права, конфискация на имуществото. Отразено е че допълнителните наказания могат да бъдат налагани самостоятелно. В санкциите на глава 10 са предвидени наказания арест, срочно и доживотно лишаване от свобода, смърт. Смъртното наказание е предвидено в 11 члена и е винаги дадено като алтернативна санкция, като в 6 члена се предвижда такова наказание само за престъпления извършени във военно време, в 4 члена – за престъпления извършени в мирно и военно време и по един член военното време се явява квалифициращ признак. В мирно време смъртно наказание може да бъде наложено при бягство зад граница или зад граница, извършено при управление на въздухоплавателно средство или други отегчаващи обстоятелства (чл. 430), за отнемане, придобиване по пътя на купуване за предаване на военна тайна на организации, намиращи се зад граница или на техни представители (чл. 431), за тайно или открито отнемане на оръжие и военно снаряжение, извършено при отегчаващи обстоятелства (чл. 438) и за незаконна продажба или предаване на оръжие и военно снаряжение в големи количества или при други отегчаващи обстоятелства (чл. 439).

Системата на военните престъпления, обхваща военни престъпления извършени в мирно и военно време. От 28 члена, които регламентират наказателната отговорност за военните престъпления 13 са престъпления, които могат да се извършат само във военно време, 11 – в мирно и военно време, а при другите 4 – извършените престъпления във военно време се явяват квалифициращ признак. Военните престъпления по китайското наказателно право обхващат: неподчинение, доброволно слагане на оръжие и предаване в плен по време на боя, бягство по време на бой, длъжностни престъпления, самоволно напускане на поста и бягство зад граница, незаконно получаване на военна тайна, разпространение на лъжливи слухове и лъжа във военно време, членовредителство във военно време, дезертьорство във военно

време, неправилно боравене с оръжие и военно снаряжение, кражба и грабеж и незаконна продажба на оръжие и военно снаряжение, загубване на оръжие и военно снаряжение, жестоко третиране на военнопленници, отказ за спасяване и лекуване на ранени във военно време, причиняване на вреди на невинни жители, самоволно освобождаване на военнопленници, жестоко третиране на военнопленници.

Наказателният кодекс на Китай не съдържа норми за отклонение от военна служба. Дезертството, т.е. напускането на военната част с цел да се отклони от военна служба в мирно време е съставомерно само при отегчаващи обстоятелства и се наказва с лишаване от свобода до 3 години или с арест – чл. 435. Във военно време дезертството се наказва с лишаване от свобода от 3 до 8 години. Според някои автори това либерално отношение на китайския законодател към различните видове отклонения от военна служба се обяснява с това, че подобни факти се срещат рядко в китайската армия. Друга важна особеност е че по същите съображения, неизпълнението на заповед е съставомерно само през военно време и само ако е довело до вреди при бойни действия – чл. 421 от НК. При военна наказателните страни на всички останали водещи държави неизпълнението на заповед е наказуемо на общо основание през мирно и военно време, без да е необходимо настъпването на конкретен престъпен резултат.

3. ДЪРЖАВИ, В КОИТО ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА СА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ СЪДИЛИЩА, ЧАСТ ОТ ОБЩАТА СИСТЕМА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Испания

Учредяването и развитието на военно-съдебната система на Испания е свързано със създаването в държавата на постоянна армия. Военните ордонанси от 1587 г. издадени от крал Филип II са първите документи, определящи военната юрисдикция в Испания.

В началото на XV век в Испания започват да се издават ордонанси – първо частни, а после общи, сред тях изпъкват т.нар. ”primeras de Flandes”, издадени от Алехандро Фарнесия на 13.05.1587 г., а после и “segundas de Flandes”, публикувани в Брюксел по нареждане на Филип V на 18.12.1701 г. Те имат за модел френските ордонанси на Луи XIV, изхождайки от принципа „Който заповядва, той съди”. Предназначението на тези ордонанси е да поддържат вътрешната дисциплина на войската и да наказват грешките, извършени от началниците и войниците. През периода на режима на Франко военните съдилища са използвани за политически цели. В тяхната компетентност е влизало разглеждането на дела по отношение на гражданските лица извършили политически престъпления, а също и лица оскърбили честта на армията. С Конституцията от 1978 г., юрисдикцията на военните съдилища по отношение на гражданските лица е отменена.

В днешно време в Испания има самостоятелно военно-наказателно законодателство – Военнонаказателен кодекс от 1985 г., в сила от 01.06.1986 г. изменян и допълван – „El Codigo Penal militar”; Закон за компетентността и организацията на военното правосъдие”, обнародван като Закон № 4/1987 г. от 15 юли 1987 – Ley de competencia y Organizacion de la Jurisdiccion Militar; Закон за териториалната организация на военното правосъдие, обнародван като Закон № 9/1988 г. от 21 април 1988 - Ley de planta y Organizacion territorial de la jurisdiccion militar; Закон за дисциплинарния режим във въоръжените сили, обнародван като Закон № 8/1998 г. от 2 декември 1998 – Ley de Regimen Disciplinario de las Fuerzas Armadas. Военно-процесуален закон, обнародван като Закон №2/1989 г. от 13 април 1989- Ley Procesal militar.

Различна е компетентността на военните съдилища в мирно и военно време. През мирно време на военните съдилища са подсъдни дела само за военни престъпления, т.е. които са предвидени във Военнонаказателния кодекс. При обявяване на военно положение военните съдилища разглеждат дела за всички престъпления извършени от военнослужещи.

Системата на военните съдилища в Испания се състои от Военната палата на Върховния съд, Централен военен съд и териториалните военни съдилища. Военната палата на Върховния съд - Sala de lo Militar del Tribunal Supremo се състои от 8 съдии, включително и председателя, като половината са цивилни съдии, а другата половина – са членове на военния юридически корпус и военнослужещи.

Юрисдикцията на Централния военен съд – Tribunal Militar Central обхваща цялата територия на държавата. Състои се от председател, четирима съдии от военния юридически корпус - генерали, двама съдии от числото на кадровите военнослужещи - бригадни генерали или вицеадмирални.

Териториалните военни съдилища-Tribunales Militares Territoriales действат на пет национални територии. Всеки съд се състои от председател – полковник или полковник - лейтенант от военния юридически корпус, двама съдии от военния юридически корпус – майори, двама военни съдии, които се избират за разглеждане на конкретното дело.

Освен тези съдилища в Испания наказателно съдопроизводство извършват също и военни съдилища в състав от един съдия.

Военнонаказателното законодателство на Испания възниква със създаването в държавата на постоянна армия. Дотогава военните формирования имат временен характер, поради което наказателноправните норми се диктуват спонтанно в отговор на конкретни нужди, без да образуват стабилна нормативна система. Първият Испански кодекс на военното правосъдие е приет с Декрет от 27.09.1890 г. В този законов акт са обхванати материалноправните, процесуалноправните и дисциплинарните разпоредби, отнасящи се до въоръжените сили. Този кодекс действа до 1945 г. когато е отменен от едноименен Кодекс на военното правосъдие (1945 г.), който освен материалноправните, процесуалноправните и дисциплинарните разпоредби

съдържа и различни норми от административен и граждански характер. Той е отменен през 1985 г. от сега действащия Военнонаказателен кодекс, в сила от 01.06.1986 г. изменян и допълван–„El Codigo Penal militar”. При изработването на Военнонаказателния кодекс от 1985г. са взети предвид военнаказателните законодателства на Италия, Франция, Швейцария, Австрия, а също така Бразилия, Чили и САЩ.

С Военнонаказателния кодекс от 1985 г. наказателните материално-правни норми са отделени от процесуалноправните норми и от дисциплинарните норми. Кодексът съдържа 197 члена, една допълнителна разпоредба, 5 временни, една отменителна и една заключителна разпоредба. Изграден е от две книги. Първата книга–„Общи разпоредби” представлява обща част на военнаказателното право, а втората съставлява особена част.

От 15.01.2016 година е в сила нов Военно-наказателен кодекс, който въвежда принципа на субсидиарност спрямо общото наказателно право, като урежда само изключения и неуредени въпроси.

Като една от причините за приемането му е изтъкната необходимостта от реформа на военните съдилища за да бъдат реализирани принципите на правораздаването в Конституцията. Една от целите му е да ограничи обхвата на военната юрисдикция до строго необходимата, произтичаща от целите, задачите и специфичните дейности на въоръжените сили, както и от необходимостта от специфичен съдебен механизъм за тяхното наказателно преследване и санкциониране.

Кодексът предвижда наказателна отговорност за:

1. Престъпления срещу националната сигурност и отбраната: военна измяна; военно предателство, военно шпионство, разкриване на тайни или предоставяне на информация, свързани със националната сигурност и националната отбрана, нападения срещу средства или ресурси на националната отбрана, неподчинение по време на война или извънредно положение, провокация, подбуждане, приготвяне към измяна и предателство, публично оскърбяване на държавни символи, краля, конституцията и въоръжените сили ...

2. Престъпления срещу военната дисциплина: *масови безредици в армията, неподчинение, обида към началник, неподчинение, злоупотреба с власт*);

3. Престъпления против упражняването на основните права и обществени свободи на военнослужещите.

4. Престъпления против задълженията на службата: малодушие, нелоялност, отклонение от военна служба, престъпления против задълженията за управление, допустителство, отказ на помощ по време на война, престъпления против ефективността на службата - безразсъдство при управлението, престъпления против задълженията свързани с корабоплаването и въздухоплаването; безразсъдно боравене с оръжие, от което настъпват вредни последици, трафик на наркотици с военни транспортни средства,

неоснователно носене на униформа и отличителни знаци, недоносителство за военни престъпления.

5. Престъпления против имуществото на въоръжените сили: кражба, грабеж, присвояване и увреждане на военно имущество, злоупотреба с влияние за да бъде възложен договор, за нуждите на въоръжените сили, вещно укривателство.

Италия

Конституцията на Италия предвижда съществуването на военни съдилища в мирно и военно време. В чл. 103 е предоставена компетентността на военните съдилища да правораздават при извършени военни престъпления от военнослужещи и приравнени на тях. Със Закон от 7 май 1981 г. № 180 и Закон от 24 декември 2007 г. № 244 са направени редица промени в италианското военно правосъдие. Според тези изменения в Италия военните съдилища се отличават от военната прокуратура. Съгласно Закон № 244/24.12.2007 г. от месец юли 2008 г. в системата на военните съдилища влизат – Военно-апелативния съд (Corte militare d'Appello), трите военни съдилища (Tribunali militari) и военни съдилища за контрол (Tribunale militare di sorveglianza). Военно-апелативният съд е създаден по силата на Закон № 180/07.05.1980 г. и се явява като второинстанционен съд по отношение на военните съдилища.

В мирно време военните съдилища правораздават прилагайки Военно-наказателния кодекс на Италия за мирно време от 1998 г. - Codice Penale Militare di Pace. За военно време има издаден Военно-наказателен кодекс за военно време от 1982 г.–Codice Militare di Guerra.

Военнонаказателният кодекс на Италия за мирно време се състои от три книги: Книга I „Военните престъпления като цяло”, която представлява обща част (чл.1–76); Книга II „Военните престъпления в частност”, представляваща особената част на военнонаказателното законодателство (чл. 77 – 260); Книга III „Военнонаказателен процес”, която съдържа наказателно-процесуални норми (чл. 261 – 433).

Субектите на военното престъпление за мирно време са определени в чл. 1 – 14 на ВНК за мирно време – военнослужещи от националните въоръжени сили (Сухопътните войски, ВВС, ВМС, Финансовата гвардия, Карабинерите) и приравнени на тях лица, резервистите и приравнени на тях лица, членове на паравоенни формирования, както и всяко друго лице несвързано с националните въоръжени сили в съучастие във военно престъпление.

Системата на наказанията е изградена от два вида наказания: главни и допълнителни. Главно наказание е лишаването от свобода, а допълнителните са: понижаване, уволнение от служба, временно отстраняване от длъжност, лишаване от военно звание, публикуване на присъдата на осъден.

Военните престъпления са уредени в книга II на ВНК за мирно време.

Системата на военните престъпления е обособена в 5 основни групи:

1. Престъпления против верността и военната отбрана (чл. 77 – 102). В тази група са включени две основни подгрупи: измяна и военно шпионство;

2. Престъпления против военната служба (чл. 103 – 172.). В тази група са включени 7 подгрупи, обособени в отделни глави: престъпления извършени по време на изпълнение на службата; престъпления против военния дежурен персонал; отклонение от военна служба; симулиране и членовредителство; унищожаване, изхвърляне, купуване или удържане на военно имущество; унищожаване или повреждане на военно имущество;

3. Престъпления против военната дисциплина (чл. 173 – 214). Тук се отнасят 4 подгрупи: неподчинение; военно въстание, бунт и размирици; непокорство; злоупотреба с власт;

4. Специални престъпления против военната администрация, против общественото доверие, против личността и против собствеността (чл. 215 – 237). Тук влизат: кражби и противозаконно присвояване, фалшификация, престъпления против личността, престъпления против собствеността.

5. Норми относно освобождения персонал, мобилизирани цивилни и други лица, свързани с въоръжените сили (чл. 238 – 259).

По време на война се прилага Военнонаказателният кодекс за военно време. В него се съдържат особеностите на наказателната отговорност на военнослужещите, действията на наказателния закон във военно време и особеностите на военните престъпления извършени във военно време.

Румъния

Функционирането и структурата на съдилищата са определени в Конституцията на Румъния и Закон № 304/2004 г. за организацията на съдебната юрисдикция. Според този закон дейността на военните съдилища се подчинява на същите правила както и гражданските съдилища. Висшата съдебна инстанция е Върховният касационен съд - Curte de Casație și Justiție. Структурата на военните съдилища включва – Военно-апелативен съд, който се намира в Букурещ - Curtea Militară de Apel București и първоинстанционни съдилища – военни трибунали: Военен териториален трибунал в Букурещ - Tribunalul Militar Teritorial București и военните трибунали в Клуж - Напока, Яш и Тимишоара. Всеки трибунал има статут на военно поделение.

В Румъния военните престъпления са регламентирани в Наказателния кодекс от 2009 г., влязъл в сила през 2011 г. – Раздел XI „Престъпления против бойната способност на въоръжените сили” (чл. 413 – 437). Системата на военните престъпления е обособена в две основни групи структурирани в 2 глави: Престъпления извършени от военнослужещи” и „Престъпления извършени от военнослужещи и цивилни, избягване от военна служба по време на война”. Първата глава „Престъпления извършени от военнослужещи” включва престъпленията отклонение от военна служба, престъпления против подчинеността, длъжностни престъпления (злоупотреба с власт, превишаване на властта), престъпления във връзка с военни действия

(капитулация, напускане на полесражението, отказ да се действа с оръжие); престъпления по отношение на военни транспортни средства (военни въздухоплавателни средства и военни плавателни съдове). Във втората глава са включени отклонение от военна служба по време на война (симулиране или друг измамлив начин, отклоняване от мобилизация, мародерство, незаконно използване на знаците на Червения кръст.

Люксембург

В Люксембург има три нива на военно правосъдие :

Най-ниското ниво е Съветът на войната, който се състои от един граждански съдия от окръжен съд и двама съдебни заседатели от армията - един подполковник или по-старши офицер, един капитан или по-старши офицер.

Военният апелативен съд се състои от двама съдии от граждански апелативен съд и един съдебен заседател от армията - майор или по-старши офицер.

Върховният военен съд разглежда освен дела срещу военнослужещи и дела за престъпления, извършени от граждански: измяна, саботаж, организирани форми на тероризъм и престъпления срещу човечеството. Състои се от двама съдии от граждански апелативен съд, един съдия от граждански окръжен съд и един подполковник или по-старши офицер от армията.

Гърция

Гръцката система на военно правосъдие се основава на член 96 от конституцията. Всеки вид въоръжени сили разполага с първоинстанционен военен съд, а един военно-апелативен съд е въззивна инстанция спрямо трите първоинстанционни. Всички деяния на военнослужещи и приравнени на тях, се разглеждат от военни съдилища.

Кипър

Военният съд има юрисдикция спрямо престъпленията извършени от военен персонал в нарушение на Военно-наказателния кодекс, Закона за националната гвардия, Наказателния кодекс и другите наказателни закони. Граждански лица могат да бъдат предадени на военен съд, когато са извършили престъпление по Военния наказателен кодекс. Председателят на съда е съдия, принадлежащ към Съдебната служба на републиката, в състава на съда влизат и двама съдебни заседатели - армейски офицери, назначени от Висшия съдебен съвет.

Русия

В правосъдната система на съвременна Русия влизат и военните съдилища, които осъществяват съдебната власт във въоръжените сили на Русия, както и в органи и формирования където с федерален закон е предвидено носенето на военна служба.

Съгласно чл. 7 на сега действащия Федерален конституционен закон за военните съдилища на Руската федерация от 1999 г. на руските военни съдилища са подсъдни: граждански и административни дела за защита на нарушени и (или) оспорвани права, свободи и охранявани от закона интереси на военнослужещите от въоръжените сили на Русия, другите войски, военни формирования, граждани преминаващи на военни сборова от действията или бездействията на органите на военното управление, военнoдлъжностните лица и взетите от тях решения; делата за извършени престъпления, по които са обвинени военнослужещи, граждани преминаващи на военни сборова; делата за административноправни нарушения, извършени от тези лица. Според алинея 4 на този член на военните съдилища, дислоцирани извън територията на Руската федерация, са подсъдни всички граждански, административни и наказателни дела, подлежащи на разглеждане пред федералните съдилища от общата юрисдикция, ако друго не е установено с международен договор, страна по който е Русия.

В системата на руските военни съдилища са включени окръжните (флотски) военни съдилища, гарнизонните военни съдилища и Военна колегия на Върховния съд на Руската федерация. Структурата им е от три звена: Гарнизонни съдилища. На тях са подсъдни граждански, административни и наказателни дела в пределите на установената им компетентност, които се разглеждат като първа инстанция. Окръжни (флотски) съдилища - на тях като първа инстанция са подсъдни наказателни дела, водени против офицери със звание не по-високо от полковник или капитан 1 ранг, или заемащи съответстващите на тези звания длъжности. Като втора – касационна инстанция те се явяват по отношение на гарнизонните военни съдилища. Висша инстанция е Военна колегия на Върховния съд на РФ. Като първа инстанция тя разглежда дела от особена важност. В рамките на нейната компетентност спадат и наказателните дела по отношение на представителите на висшия команден състав със звание не по-ниско от генерал-майор (контраадмирал), или заемащи длъжности, не по-ниски от командир на съединение. Като втора – касационна инстанция ВК на Върховния съд на РФ разглежда присъди и решения на окръжните (флотските) военни съдилища, а в качеството на надзорна (това е извънредна процедура и извънреден способ за отмяна на влезли в сила съдебни актове) осъществява проверка на законност на присъдите и решенията на всички военни съдилища.

Сега устройството на военните съдилища основно се регламентира от Федералния конституционен закон „За съдебната система на Руската федерация” от 1996 г. и Федералния конституционен закон „За военните съдилища на Руската федерация” от 20.05.1999 г. /изм. и доп./, като с последното изменение от 29 юни 2009 г. са внесени радикални промени в статута на военните съдии. До последните изменения на закона въпреки, че военните съдилища са изведени от състава на въоръжените сили военните съдии са офицери на кадрова военна служба. В края на 90-те години при

обсъждане на Законопроекта за военните съдилища се появяват мнения военните съдии да се девоенизират и изведат от военна служба. Надделява обаче мнението на Военна колегия на Върховния съд на РФ, че при решаване на въпроса за статута на военните съдилища, следва да се има предвид, че една от основните причини за съществуване на военните съдилища е необходимостта от осигуряване на правосъдие във военно време и в бойна обстановка, при извънредно положение във въоръжените сили и в другите войски. Заради това военните съдилища се комплектуват от военнослужещи, което дава възможност да се поддържа тяхната висока мобилизационна готовност, за да изпълнят във всеки момент своите функции в условията където действат въоръжените сили. Отбелязано, е че при назначаване във военните съдилища на граждански лица тази най-важна тяхна задача няма да се изпълнява. Също Военната колегия на Върховния съд е акцентирала, че военните съдии трябва реално да познават особеностите на военната служба, че такава „специализация” на военните съдилища в голяма степен способства за обезпечаване на справедлив достъпен съдебен процес в съответствие с нормите на международното право и националното законодателство. С измененията от 29.06.2009 г. на Федералния конституционен закон „За военните съдилища на Руската федерация” от 20.05.1999 г. военните съдии са девоенизирани, т.е. вече не са военнослужещи, а федерални държавни граждански служители, за които се прилагат общите правила. С предимство за военни съдии се назначават военнослужещи, но за да встъпят в длъжност те следва да се уволнят от военна служба.

В Казахстан, Таджикистан и Узбекистан устройството и компетентността на военните съдилища са уредени по начин, сходен на този в Русия. На военните съдилища са подсъдни делата за всички престъпления, извършени от военнослужещи, от запасни по време на сбор, лица от офицерския, сержантския и редовия състав на други военни структури (отговарящи за граничната охрана, държавната сигурност, гражданската отбрана, военното строителство, изпълнението на наказанията), дела за шпионаж и други предвидени в закона престъпления на граждански лица, както и някои (а в Таджикистан всички) граждански и административни дела, по които страна са военнослужещи.

Азербайджан

Военният съд е първоинстанционен за престъпления против военната служба и престъпления, извършени от военнослужещи. Не разглежда други дела, освен наказателни.

Във Виетнам също функционира военен съд, част от съдебната система.

4. ДЪРЖАВИ, В КОИТО ВОЕННО-НАКАЗАТЕЛНО ПРАВОРАЗДАВАНЕ СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА ОТ СПЕЦИАЛИЗИРАНИ СТРУКТУРИ И СЪСТАВИ НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩА КОМПЕТЕНТНОСТ

Франция

Във Франция дълго време са функционирали значителен брой специални съдебни органи, разглеждащи наказателни дела по отношение на военнослужещите. През 1982 г. те били закрити за периода на мирно време. Към настоящия момент в Париж действа създаден през 1999 г. Трибунал на въоръжените сили – **Tribunal aux armées de Paris**, на който са подсъдни всички дела за престъпления, извършени извън границите на страната.

Действащото френско законодателство – чл. 702 от НПК на Франция закрепва правилото, че за престъпления предвидени в Кодекса на военното правосъдие (СJM), както и за престъпленията против основните интереси на нацията като държавна измяна и шпионаж се разглеждат от обикновените съдилища – изправителен съд и съдебни заседатели. Съществува обаче в съдилищата определена специализация, тъй като **във всеки изправителен съд е създадена военна колегия**, а съдът със заседатели по делата срещу военнослужещи се състои от 7 професионални съдии, а не от съдебни заседатели, избрани от обикновените граждани.

Чл. 4 от Кодекса на военното правосъдие Code de Justice Militarie (СJM) предвижда възможност за временно учредяване на съдебни колегии на Въоръжените сили зад пределите на Франция за разглеждане на дела за тежки престъпления (contraventions) и престъпления от средна тежест (delits).

Френското военно правосъдие осъществява дейността си в съответствие с Кодекс на военното правосъдие Code de Justice Militarie (СJM) от 1965 г. През 1982 г. е направено първото сериозно изменение на този кодекс, което е допълвано през 1992 и 1999 г. През 2006 г. е направено ново съществено изменение с което се отменя Кодекса на военното правосъдие в предишната му редакция от 1982 г. С новата редакция се запазва приемствеността на френското военнаказателно законодателство.

Кодексът на военното правосъдие в редакцията си от 2006 г. се състои от четири книги: 1. Организация и компетентност на военните съдилища, 2. Военнаказателен процес, 3. Наказания налагани от съдилищата на въоръжените сили и нарушенията на военния ред, 4. Военна жандармерия и военнополойски съдилища.

Военните престъпления са регламентирани в книга III на Кодекса на военното правосъдие. Тази книга се състои от три части: I. Наказания, налагани от съдилищата на въоръжените сили (чл. L 311-1 – L 311-4); II. Военни престъпления (чл. L 321-1 – L 324-11); III. Посегателства срещу основните интереси на нацията по време на война (чл. L 331-1 – L 333-7). Субектите на военните престъпления са определени в книга I, част на Кодекса

на военното правосъдие (чл. L 121-1 – чл. L 123-5). В мирно време субекти на военните престъпления са военнослужещите от френските въоръжени сили, резервистите при изпълнението им на служба в резерва, военнопленниците, невоеннослужещите от екипажа на военноморски плавателен съд или на военно въздухоплавателно средство. По време на война кръгът на субектите на военните престъпления е разширен, като към него са включени всички лица за извършени престъпления срещу националната сигурност и отбрана. Разпоредбите на част I на книга III се разпространяват върху всички случаи на извършване от субектите на военна наказателна законодателство на противоправни деяния – престъпление или нарушение. Съдилищата на въоръжените сили следва да определят едни и същи наказания, както и съдилищата от общата юрисдикция – чл. L 311-2. С оглед спецификата на военната служба спрямо субектите на военните престъпления могат да бъдат наложени специфични наказания като уволнение от въоръжените сили и лишаване от военно звание. По време на война уволнението може да бъде наложено като допълнително наказание.

С оглед непосредствените обекти на престъпно посегателство системата на военните престъпления по френското военна наказателна законодателство (раздел II „Военни престъпления” и раздел III „Посегателства срещу основните интереси на нацията по време на война” на книга III на Кодекса на военното правосъдие) е обособена в 6 групи, които са структурирани в два раздела и шест глави:

1. Престъпления свързани с отклонение от военните задължения (чл. L 321-1 – L 321-24). Тук са включени отклонение от явяване на военна служба на военнотзадължено лице, отклонение от военна служба (23 състава) и членовредителство;

2. Престъпления против честта и дълга (чл. L 322-1 – L 322-18) – това са: капитулация, военен заговор, мародерство, кражба, унищожаване или повреждане на имущество, подправка и фалшификация на документи, разпиляване на военно имущество, кражба или присвояване на униформи, отличителни знаци, ордени и емблеми, обида на знамето или армията, подстрекателство към нарушаване на военния дълг или военната дисциплина;

3. Престъпления против дисциплината (чл. L 323-1 – L 323-23). Тук се отнасят престъпните нарушения на военната дисциплина каквито са: военен метеж, бунт, неподчинение, нападение над началник и обида на началник, насилствени действия по отношение на часови и обида на часови, нападение над подчинен и обида на подчинен, злоупотреба с право на запитване, неправомерно осъществяване на наказателна юрисдикция;

4. Неизпълнение на заповеди (чл. L 324-1 – L 324-11). Тук са включени неизпълнение на заповед в мирно и военно време или по време на извънредна ситуация, а също и самоволно напускане на поста от часовия.

5. Предателство и шпионство по време на война (чл. L 331-1 – L 331-4). Тук се отнася и въставането във военно време против Франция с оръжие в

ръка на френски гражданин или лице, намиращо се на служба във френските въоръжени сили;

6. Други посегателства срещу националната отбрана по време на война. Това са подстрекателство спрямо френски военнослужещи да преминат на служба във вражеска армия, участие в кампания по подриване на моралния дух на войските, препятстване на нормалното функциониране на военната техника или нормалното преместване на личния състав и техниката. Предвидени са квалифицирани състави по време на война на разгласяване на военна тайна, установяване на преки или косвени търговски или финансови отношения с граждани или представители на държава, воюваща с Франция и изготвяне по време на война на скици, снимки, планове на местности, записи на различен род звуци и сигнали в забранена зона, установена от военните власти без тяхно разрешение.

Португалия

През 1997 г. дейността на военните съдилища в тази страна е отменена. Според чл. 213 от Конституцията на Португалия военни съдилища се създават изключително в случай на война. В мирно време подсъдността по отношение на военнослужещите е предадена на общите съдилища. Обаче в чл. 211 от Конституцията е предвидено, че винаги когато се решава въпросът за отговорността на лице, извършило военно престъпление, в състава на съда трябва да бъдат включени военни съдии.

Финландия

Делата за военни престъпления се предават на съдилищата с обща компетентност, като по тези дела в съдебния състав се включват съдебни заседатели – военнослужещи. Окръжният съд разглежда тези дела в състав цивилен съдия и двама военнослужещи – съдебни заседатели, от които единият офицер, а другият сержант или войник. Апелативният съд, освен като въззивна, действа и като първа инстанция за наказателно преследване на офицери със звание не по-ниско от майор. В тези случаи той включва в състава си съдебен заседател със звание не по-ниско от майор. Във Върховния съд на Финландия служат за период от две години двама офицери с ранг на най-малко полковници, като съдебни заседатели по дела за военни престъпления. Военните съдебни заседатели в окръжния съд се избират от апелативния съд по предложение на Командира на Финландската армия. Военните съдебни заседатели в апелативните съдилища се избират от Министерството на правосъдието по предложение на Министерството на отбраната. Военните съдебни заседатели във Върховния съд се избират от президента на Финландия.

Нидерландия

След реформа от първи януари 1991 г. военно – наказателното правосъдие в Нидерландия е предадено на съдилищата с обща компетентност. В структурата на съда в Арnhem е сформирано специално военно отделение (special military section), което разглежда делата срещу военнослужещи в състав двама цивилни съдии и един съдебен заседател – военнослужещ.

5. ДЪРЖАВИ, В КОИТО ВОЕННО-НАКАЗАТЕЛНО ПРАВОСЪДИЕ В МИРНО ВРЕМЕ СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА ОТ СЪДИЛИЩА С ОБЩА КОМПЕТЕНТНОСТ

Германия

След Втората световна война във ФРГ военните съдилища са закрити в мирно време. Според чл. 96, ал. 2 на Конституцията на ФРГ могат да се създават в качеството на федерални съдилища военно-наказателни съдилища във Въръжените сили. Те могат да осъществяват наказателна юрисдикция само в случай на война, а също и по отношение на лица призовани във въръжените сили, които се намират на територията на друга държава или на борд на военен кораб извън пределите на страната. Правосъдието по отношение на военнослужещите в Бундесвера в настояще време се осъществява от общите съдилища, тъй като след капитулацията на Германия през 1945 г. всички военни наказателно-процесуални и наказателни закони са отменени, а военните съдилища закрити. В същото време има самостоятелно действащ военно-наказателен закон – Wehrstrafgesetz от 30.05.1957 г. (изм. през 1974, 1997 и 1998 г), който е с ясно изразена структура, обхващаща всички престъпления свързани с нарушаването на военно-служебните задължения .

Характерно е за германското наказателно право, е че то не е напълно кодифицирано. Освен общия Наказателен кодекс действат и други наказателни закони. В германското наказателно право продължава деленето му на общо наказателно право (Allgemeines Strafrecht) и допълнително наказателно право (Nebenstrafrecht). Германското военно-наказателно законодателство е включено в допълнителното наказателно право. Основни източници на германското наказателно право са Конституцията на ФРГ от 1949 г. – Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland и Наказателния кодекс от 1871 г. – Strafgesetzbuch (StGB). Конституцията на ФРГ съдържа разпоредби имащи важно наказателно правно значение – чл. 102, според който във ФРГ смъртното наказание е отменено, за наказуемост на деянието само в случай, че е обявено за престъпление от закон преди извършването му – чл. 103, ал. 2, за недопустимост на неколккратно наказване за едно и също деяние – чл. 103, ал. 3. След обединението на Германия (1871 г.) през 1872 г. е приет единен Военнонаказателен кодекс на германския Райх - Militär-Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich (MStGB), който действа до капитулацията на хитлеристка

Германия през 1945 година. Този кодекс е променян многократно, особено през Втората световна война, като са усилвани наказанията.

В съвременна Германия действа Военнонаказателен закон - Wehrstrafgesetz от 30.05.1957 г. (изм. през 1974, 1997, 1998 и 2005 г.). Военнонаказателният закон на ФРГ се състои от две части – Обща – „Общи разпоредби” и особена – „Военни престъпления”, съдържа 48 параграфа. Субектите на военни престъпления са определени в § 1 на ВНЗ и това са 4 категории лица: военнослужещите от Бундесвера, на граждански лица, притежаващи административно-разпоредителни правомощия – при нарушаване на възложените им задължения в случаите на § 30 – 41 на същия закон – това са военнотължностни престъпления, военнослужещи от запаса за разгласяване на тайната на частния живот, производствена или търговска тайна в случаите на § 203, ал. 2, 4, 5, § 204 и 205 на общия НК, за разгласяване на служебна тайна и нарушаване на реда за пазене на тайната в случаите на § 353b, ал. 1 от общия НК и гражданските лица в съучастие при извършване на военни престъпления.

Системата на наказанията на ВНЗ на ФРГ включва следните наказания: лишаване от свобода, наказателен арест, глоба.

Системата на особената част на ВНЗ на ФРГ е изградена в зависимост от обекта на посегателство и е групирана в 4 раздела:

1. Престъпления против задълженията на военната служба. Това са отклоненията от военна служба и те са свързани с комплектуването на въоръжените сили. В него са включени престъпленията отклонение от военна служба, членовредителство, отклонение от военна служба чрез измамлив начин (§ 15 - § 18).

2. Престъпления против задълженията на подчинените. Това са престъпления срещу подчинеността. В този раздел са включени престъпленията неподчинение, отказ да се изпълни заповед, неизпълнение на заповед по непредпазливост, заплахата към началника, принуда към началника, нападение над началника, метеж, заговор за неподчинение (§19- § 29).

3. Престъпления против задълженията на началника. Това са военнотължностните престъпления. Тук влизат престъпленията причиняване на телесна повреда на подчинен, унизително отнасяне с подчинените или злонамерено усложняване на службата им, злоупотреба с правото за отдаване на заповед или със своето служебно положение, влияние при осъществяване на правосъдието, противоправно присвояване на право за отдаване на заповеди и разпореждания, злоупотреба с дисциплинарна власт, неосказване на съдействие при разследване на подчинен извършил престъпление, недостатъчен надзор над подчинените (§ 30 - § 41).

4. Престъпления против други военни задължения. В този раздел са включени лъжливо служебно съобщение, несъобщаване за подготовка и реализиране на метеж, нарушаване на правилата за носене на караулната служба, нарушаване на задълженията при изпълнение на специални заповеди,

противоправно използване на оръжието, нарушаване на други служебни задължения (§ 42 - § 48).

ВНЗ съдържа състави на военни престъпления характерни за мирно време. В закона няма състави на военни престъпления извършени през военно време или бойна обстановка.

Връзката между общото и военното законодателство на ФРГ е отразена в § 3 на ВНЗ, според който общото наказателно право се прилага, освен ако ВНЗ не предвижда друго.

Друг източник на германското военнаказателно законодателство е Международният наказателен кодекс на ФРГ - *Völkerstrafgesetzbuch (VStGB)* от 2002 г. Той установява отговорността на военните командири и началници за бездействие при извършени от подчинените им за престъпления по международното право (§ 4), за нарушаване на задължението им да осъществяват необходимият надзор над подчинението им (§ 13) и за недоносителство за престъпление извършено от подчинен (§ 14). В този кодекс се съдържат състави на престъпления срещу мира и човечеството, субекти, на които могат да бъдат военнослужещи - § 7 - § 12.

Австрия

В Австрия военните престъпления са регламентирани в самостоятелен закон – Военнаказателен закон - *Militärstrafgesetz (MilStG)* от 1970 г. Той е повлиян от германския военнаказателен закон от 1957 г. ВНЗ на Австрия се състои от 2 части - Обща и Особена.

В общата част (§ 1 - § 6) е посочена сферата на действие на закона – действа само по отношение на военнослужещите, доколкото не е установено в него друго (§ 1), като военнослужещ е лице, намиращо се на действителна военна служба във федералните войски (§ 2, т. 1), в особената част се допуска субекти на военни престъпления да бъдат наборници и военнотзадължени, дадени са легални определения като военнослужещ, бойно използване на войските, караулна служба (вахта), значителни вреди, заповед, военна тайна и др. (§ 2), регламентирана е отговорността за изпълнение на престъпни незаконни заповеди (§ 3), а също и за деяния, извършени от страх за лична опасност (§ 4), установени са особеностите по прилагане към военнослужещите на мерки от наказателноправен и възпитателен характер (§ 5), посочени са правните последици от осъждането на военнослужещия (§ 6).

Относно наказанията, които се налагат на военнослужещите § 5 на ВНЗ препраща към системата на общите наказания предвидени в общия наказателен закон на Австрия – Наказателния кодекс - *Strafgesetzbuch (StGB)* - § 51 и мерките за възпитателен характер по Закона за осъществяване на правосъдие по делата на младежта, определени на такова лице, както до призоваването му на военна служба, така и по време на нейното преминаване не подлежат на изпълнение ако те са несъвместими с изпълнението на военните задължения.

Съгласно § 6 при осъждане на военнослужещ за извършване на едно или няколко умишлени престъпления наред с основното наказание лишаване от свобода за по-малко от една година, може да бъде наложена една от допълнителните мерки – уволнение от служба на офицерите и унтерофицерите на кадрова военна служба, понижаване в длъжност или във военно звание, включително и до редник, невъзможност за повишаване в длъжност в бъдеще.

Системата на особената част на ВНЗ на Австрия е изградена в зависимост от обекта на престъпно посегателство и е групирана в 6 глави:

1. Престъпления против военната служба. В тази глава са включени престъпленията отклонение от военна служба, привеждане на себе си в непригодност за носене на военна служба, т.е. членовредителство, отклонение от военна служба чрез измамлив начин (§ 7 - § 11).

2. Престъпления против реда на военната подчиненост. Това са престъпления срещу подчинеността. Тук са включени престъпленията неподчинение, неизпълнение на заповед по непредпазливост, тежко неподчинение, сговор към групово неподчинение, бунт, сговор към бунт, групово нападение над началника, причиняване на началника на телесни повреди и насилствени действия по отношение на началника. (§12 - § 23).

3. Престъпления против задълженията на караулната служба – съдържа два състава на престъпления – умишлено (§ 24) и непредпазливо (§ 25) нарушаване на правилата на караулната служба)

4. Престъпления против други военни задължения. Тук са включени умишленото разгласяване на военна тайна, разгласяване на военна тайна по непредпазливост, нарушаване на задълженията по съобщаване и отдаване на заповедта – умишлено или непредпазливо, кражба на военно имущество, повреждане на военно имущество (§ 26 - § 32).

5. Престъпления против задълженията на военния началник или лице, заемащо длъжностно положение. Това са военnodлъжностните престъпления. тук влизат неизпълнението на задължението да се проявява грижа за подчинените, злоупотреба със заеманата длъжност, унизително отношение към подчинените, нанасяне на телесни повреди на подчинен или други насилствени действия, укриване на жалби и заявления (§ 33 - § 37).

6. Престъпления против военни задължения, извършени във военно време. Тази глава определя наказанията за военните престъпления, извършени от военнослужещите от състава на военните формирования, вземащи непосредствено участие в бойните операции по отбраната на страната (§ 38).

В Германия, Австрия и Хърватия съществуват военни дисциплинарни съдилища, като специализиран орган за поддържане на военната дисциплина и защита на правата на военнослужещите, чрез разглеждане на дисциплинарни и административни дела. Тези съдилища не разглеждат наказателни дела, а жалби срещу правомерността на заповеди, преназначения, командировки и др. Те решават и въпросите за налагане на дисциплинарно наказание по искане на

командира (началника) на военнослужещия, като наказанията могат да бъдат дисциплинарен арест, намаляване на заплатата, забрана за кариерно израстване, лишаване от право на пенсия и др.

Военни наказателни съдилища функционират само в случай на война, а в мирно време наказателно правосъдие спрямо военнослужещи се осъществява от съдилища с обща компетентност и в **Дания, Чехия и Грузия.**

В периода 2003-2019 година бяха закрити военните съдилища и в **Унгария, Полша, Словакия, Армения, Беларус, Украйна, Киргизстан** и делата срещу военнослужещи бяха предадени на съдилищата с обща компетентност.